

การมีส่วนร่วมในการเก็บวัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
Participation in the collection of evidence for forensic examinations
of the operative official

สมชาติ เกตุพันธ์¹, พล.ต.ท.ดร.ณรงค์ กุลนิเทศ², ดร.นิช วงศ์ส่องจำ²

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Email:aom_snooze@hotmail.com

²ประธานหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Email:Narong.kulnides@gmail.com

²อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Email:nich.wo@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมไทยได้นำหลักฐานการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์เข้ามามีบทบาทในการคลี่คลายคดี ซึ่งขั้นตอนสำคัญในการได้มาของพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะวิธีการหรือขั้นตอนของการเก็บวัตถุพยานหลักฐานถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความผิดและเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้เสียหาย หากขั้นตอนในการเก็บพยานหลักฐานนั้นมีความผิดพลาดก็จะส่งผลกระทบต่อคดีหรือต่อความยุติธรรมได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน หรือเจ้าหน้าที่ต่างๆที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุเพื่อนำมาตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ หรือความชำนาญเป็นพิเศษ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่มีความสมบูรณ์ต่อการนำไปตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ต่อไป ในบทความนี้ผู้เขียนจึงนำเสนอถึงแนวคิด การมีส่วนร่วมในการเก็บวัตถุพยานเพื่อนำมาตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่สมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับในชั้นศาล โดยปราศจากข้อสงสัย

คำสำคัญ การมีส่วนร่วม วัตถุพยาน นิติวิทยาศาสตร์

Abstract

At present, the Thai justice system has introduced forensic evidence. Has played an important role in solving the case. The important step in the acquisition of forensic evidence is important. Especially, the method and procedure for collecting the evidence. This is the first step that is the beginning of prosecution against the offender and is for the benefit of the victim. If the procedure for collecting evidence is faulty, it will affect the case or justice. The related operative official such as inquiry official, Forensic Science officer or other related officers to participate in the collection of evidence at the scene to bring a forensic examination. Therefore, it is necessary to have knowledge, understanding, and expertise. In order to obtain a complete evidence bring to forensic evidence further. The author wants to

present the reviewed article of participation in the collection of evidence for forensic examinations of the operative official to obtain a complete evidence is admissible in a court of law, without a doubt.

Keywords Participation evidence forensic

บทนำ

เนื่องจากอาชญากรรมในประเทศไทยได้เกิดขึ้นมากมายหลายรูปแบบ เพราะมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ความเป็นอยู่การใช้ชีวิตของประชาชนในสังคมที่แตกต่างไปจากเดิม มีความทันสมัยและรวดเร็ว สะดวกสบาย มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องยิ่งขึ้น เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์โลกที่มีความเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับการก่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้าน หลากหลายรูปแบบ โดยผู้ที่ก่ออาชญากรรม มีรูปแบบและวิธีการที่ยุ่ยากสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการยากต่อการปฏิบัติงาน การป้องกัน และปราบปรามของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เช่น การสืบสวน การสอบสวนของพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน หรือแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย หรือเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ถึงขั้นตอน กระบวนการต่าง ๆ ที่กฎหมายให้อำนาจที่จะสามารถกระทำได้ โดยเฉพาะการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่จะนำมาซึ่งพยานหลักฐานที่สมารถนำมาพิสูจน์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการพิสูจน์ทางด้านวิทยาศาสตร์ หรือที่เรียกว่า ”การตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์” การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Science) โดยการนำเอาความรู้ในด้านวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆมาประยุกต์ใช้กับกฎหมาย ในด้านการสืบสวนสอบสวน การดำเนินคดีทางกฎหมาย เพื่อช่วยกระบวนการยุติธรรมค้นหาความจริงในการพิสูจน์หลักฐานและชี้นำไปสู่ผู้กระทำผิดอาญามาลงโทษ ในปัจจุบันการนำพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงคดีอาญามีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากงานทางด้านนิติวิทยาศาสตร์นั้น จะเกี่ยวข้องอยู่กับพยานหลักฐานในคดีไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานบุคคล เมื่อพยานหลักฐานดังกล่าวเข้ามาเป็นของกลางในคดีแล้วจะต้องมีการตรวจพิสูจน์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในคดี เพราะหากไม่มีการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์แล้ว ข้อเท็จจริงบางส่วนอาจไม่เพียงพอที่ศาลจะนำมาพิพากษาลงโทษจำเลยได้ แต่หากมีพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในการพิสูจน์ก็จะทำให้เกิดข้อกระจ่างชัดยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 กำหนดให้ มีการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการให้บริการตรวจพิสูจน์ให้ทราบความจริง โดยนำหลักวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆและการแพทย์มาใช้ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม หรือเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใด และกำหนดให้สถาบันมีหน้าที่ในการให้บริการและส่งเสริมงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ โดยให้รวมถึงงานให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่มีส่วนได้เสียร้องขอ ในกรณีที่เป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญา ผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอให้ตรวจได้ต่อเมื่อไม่ได้อยู่ในระหว่าง การตรวจพิสูจน์ของหน่วยงานอื่นที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ และต้องเป็นไปตามมติของคณะกรรมการ เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐองค์การระหว่างประเทศ และภาคเอกชนในการพัฒนางาน ด้านนิติวิทยาศาสตร์ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล เป็นต้น โดยวิธีการ ขั้นตอน และบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายให้อำนาจที่จะกระทำได้ ซึ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมและจัดส่งวัตถุจากสถานที่เกิดเหตุ จากร่างกายของผู้เสียหายหรือผู้ตาย ในบริเวณ หรือสถานที่เกิดเหตุ

นั่น เป็นสิ่งสำคัญหากมีการรักษาสถานที่เกิดเหตุได้คงสภาพสมบูรณ์มากที่สุด มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมหรือถูกทำลาย ไม่ว่าจะจากสภาพแวดล้อม กลุ่มคน หรือเหตุปัจจัยอื่นต้องเกิดขึ้นให้น้อยที่สุด และผู้ที่เข้าไปในสถานที่เกิดเหตุต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และไม่เป็นผู้ที่ไปทำลายสถานที่เกิดเหตุ หรือพยานหลักฐานนั้นเสียเอง ก็จะได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่สมบูรณ์ต่อการนำมาพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ได้เป็นอย่างดี การตรวจสถานที่เกิดเหตุจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในเพื่อจะนำไปยังชั้น สืบสวนและสอบสวน และในชั้นศาล การเก็บพยานวัตถุต้องกระทำให้ถูกต้องตามกฎหมาย จึงถือเป็นพยานนำเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีได้ หากการสอบสวน

ดังนั้นสิ่งที่ต้องคำนึงก่อนที่จะทำการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ คือผู้ที่จะทำการเก็บวัตถุพยานนั้นซึ่งกฎหมายจะต้องให้อำนาจในการเก็บวัตถุพยานไว้จึงจะสามารถกระทำได้ เช่น พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน และวิธีการเก็บพยานวัตถุจะต้องเป็นวิธีที่เหมาะสม ผู้เก็บวัตถุพยานจะต้องเลือกวิธีการเก็บที่ไม่ทำให้สิ่งเหล่านี้เสียไป การเก็บที่ผิดวิธีหรือไม่เหมาะสมสามารถทำให้ก่อข้อโต้แย้งในชั้นศาลได้ เพื่อจะให้พยานวัตถุใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้วัตถุพยานนั้นจะต้องระบุรายละเอียดของวัตถุพยานอย่างชัดเจน แสดงช่วงของการครอบครองพยานวัตถุโดยตลอด เป็นวัตถุพยานที่มีความเป็นสาระสำคัญปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายทุกขั้นตอน เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐานหรือพนักงานสอบสวน ผู้อยู่ในสถานที่เกิดเหตุจะต้องมีหน้าที่ในการเก็บรวบรวม และแสดงตำแหน่งวัตถุพยานที่ตรวจพบ การเก็บวัตถุพยานควรหลีกเลี่ยงการจับต้องถูกพยานวัตถุโดยตรงและควรใส่ถุงมือขณะทำการเก็บวัตถุพยาน

ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตบทความนี้เป็นเนื้อหาที่มาจากส่วนหนึ่งของงานวิจัย ทักษะคดี การรับรู้ แนวโน้มเชิงพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย

แนวคิดเกี่ยวกับนิติวิทยาศาสตร์

นิติวิทยาศาสตร์เป็นการนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทุกสาขามาประยุกต์ใช้ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีความเพื่อผลในการบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษ ซึ่งนิติวิทยาศาสตร์ได้นำความรู้ในสาขาต่างๆพร้อมกับความรู้ทางด้านกฎหมาย มาประยุกต์ใช้ในการเก็บพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์หลักฐานโดยการตรวจร่างกายและตรวจสอบวัตถุพยานต่างๆ และช่วยในการค้นหาความจริงหรือเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง อีกทั้งช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อการสืบสวนและการสอบสวนคดี การบังคับใช้กฎหมาย และดำเนินคดีทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมกับการพิสูจน์หลักฐานและขึ้นไปสู่ผู้กระทำความผิดโดยเฉพาะความผิดทางอาญาและการลงโทษ หรือพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยโดยสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรมมีพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 เพื่อเปิดบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ให้แก่เอกชนและประชาชนเพื่อตรวจพิสูจน์ทางห้องปฏิบัติการ ซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้วยความ สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนับเป็นภารกิจพื้นฐานสำคัญของรัฐ (A basic function of state) ที่รัฐจะต้องดำเนินการอำนวยความสะดวกโดยการจัดการบริหารองค์การในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชนและเป็นสากลตามหลักนิติธรรม (The Rule Of Law) (พีชรา สิ้นลอยมา,2560) จุดมุ่งหมายหลักของกระบวนการยุติธรรมคือการให้ประชาชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับความสะดวก

รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม ซึ่งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ ซึ่งถือเป็นสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ปัจจัยที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้จะต้องประกอบด้วย กฎหมาย ระบบการพิจารณาคดี ระเบียบปฏิบัติ ตลอดจนการปฏิบัติงานของหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเช่น ตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความ พยาน เจ้าหน้าที่ของศาล และผู้พิพากษา ในระบบการพิจารณาคดีในชั้นศาล การสืบพยานของกระบวนการยุติธรรมของไทย ศาลจะต้องวางตัวเป็นกลาง โดยโจทก์เป็นผู้กล่าวหาถึงการกระทำความผิดของจำเลย โจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำความผิดของจำเลย ซึ่งจำเลยในคดีอาญาจะได้รับข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้เป็นที่สันสงสัยว่าจำเลยได้เป็นผู้กระทำความผิด (อรรถพล แซ่มสุวรรณ และคณะ, 2552) ได้กล่าวถึงความสำคัญและขอบเขตในการดำเนินงานของนิติวิทยาศาสตร์ ดังนี้ การตรวจสถานที่เกิดเหตุ และการถ่ายรูป การตรวจลายนิ้วมือ ฝ่ามือ ฝ่าเท้า การตรวจเอกสาร เช่น ตรวจลายเซ็น ลายมือเขียน การตรวจอาวุธปืน และกระสุนปืนของกลาง การตรวจทางเคมี เช่น ตรวจวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีของสารต่าง ๆ การตรวจทางฟิสิกส์ เช่น ตรวจร่องรอยการเฉี่ยวชนของรถ การตรวจทางชีววิทยา เช่น ตรวจเส้นผม เลือด อสุจิ การตรวจทางนิติเวช ได้แก่ งานนิติพยาธิ งานนิติวิทยา งานชีวเคมี งานพิสูจน์บุคคล งานภาพการแพทย์

หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์กับกระบวนการพิจารณาคดีอาญา

กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนจากการเน้นความสำคัญของประจักษ์พยานมาสู่ระบบพิสูจน์การกระทำความผิดโดยการรับฟังพยานหลักฐานทางด้านวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยมีการนำหลักนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการก่ออาชญากรรมทางหนึ่ง (พัชรา สีนลอยมา, 2558) หลักนิติวิทยาศาสตร์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) นิติวิทยาศาสตร์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น วิชาพิสูจน์หลักฐาน รวมถึงการตรวจสถานที่เกิดเหตุและเก็บรวบรวมวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ และ (2) นิติวิทยาศาสตร์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์โดยการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม ในขณะเดียวกันนิติวิทยาศาสตร์ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในงานสืบสวนสอบสวน เช่น การตรวจสถานที่เกิดเหตุและการถ่ายรูป การตรวจลายนิ้วมือฝ่ามือ ฝ่าเท้า การตรวจเอกสาร การตรวจทางฟิสิกส์เช่น ตรวจร่องรอยการเฉี่ยวชนรถ การตรวจทางนิติเวช เช่น งานนิติพยาธิ งานนิติวิทยา งานชีวเคมีและการตรวจทางชีววิทยา เช่น ตรวจเส้นผม เลือด อสุจิ และตรวจรหัสพันธุกรรม (DNA) เป็นต้น การดำเนินคดีอาญาไทย ซึ่งใช้ระบบกล่าวหา หมายความว่า เมื่อกล่าวหาใครว่ากระทำความผิด ตำรวจก็จะทำหน้าที่ หาพยานหลักฐานเพื่อมัดตัวผู้กระทำความผิด โดยที่ผู้ถูกกล่าวหา ก็จะต้องพยายามหาพยานหลักฐานมาหักล้างเพื่อพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของตนเอง ปัญหาก็คือผู้ถูกกล่าวหาไม่มีอำนาจรัฐที่จะไปหาหลักฐานมาต่อสู้คดีได้ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรมได้เปิดให้บริการแก่ประชาชน ในการตรวจสอบหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ทั้งเพื่อใช้ต่อสู้ในคดีอาญา โดยสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ มีหน้าที่ตรวจหลักฐานทางคดีตามกฎหมายและได้เปิดบริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ แก่ประชาชน ในการตรวจสอบ 3 แผนก คือ ตรวจสอบดีเอ็นเอ ตรวจสอบการปลอมแปลงเอกสาร และลายเซ็น และการตรวจสอบหายาเสพติดทางเส้นผมในห้องปฏิบัติการ ที่ตรวจหาสารเสพติดทางเส้นผม เปิดให้บริการกับประชาชนที่ไม่สามารถนำตัวญาติหรือลูกหลาน ที่ผู้สงสัยว่า ติดยาเสพติด มาตรวจได้ นอกจากการตรวจหาสารเสพติดแล้ว สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ยังให้บริการตรวจสอบพยานเอกสาร โดยจะเปิดบริการตรวจสอบการปลอมธนบัตร และการปลอมลายเซ็น โดยเฉพาะปัญหาเงินกู้ยืมครอบครัว ที่เจ้าหน้าที่ มักปลอมลายเซ็นลูกหนี้ และเพิ่มตัวเลขยอดเงิน นอกจากนี้ยังมีบริการตรวจดีเอ็นเอบุคคล เพื่อเชื่อมโยงความเกี่ยวข้อง พ่อแม่ลูก ทั้งเพื่อคดีมรดก และการตรวจสอบเพื่อหาความเชื่อมโยงหลักฐานในคดีอาญาการให้บริการทั้ง 3 แผนกดังกล่าว

แม้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้ารับบริการหากพบว่า ผู้รับบริการมีฐานะยากจนก็จะยกเว้นค่าบริการ ดังนั้นผู้ที่เข้าใช้บริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ อาจเป็นประชาชนทั่วไปที่ประสงค์จะเข้าใช้บริการจำเป็นต้องรู้และเข้าใจในการเก็บวัตถุพยานหรือขั้นตอนการเก็บหรือรักษาพยานหลักฐานนั้นด้วย

การมีส่วนร่วมในการเก็บวัตถุพยาน

การมีส่วนร่วม หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนทั้ง ในการแก้ไขปัญหา และป้องกันปัญหา โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจ และปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผล และรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน และเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่ (ณรงค์ กุลนิเทศ และคณะ, 2555) การร่วมคิดและตัดสินใจภายในกลุ่มเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมจริง ๆ และเป็นอิสระในการแสดงออก เพราะสมาชิกในกลุ่มมีศักยภาพ ฐานะอำนาจทางสังคมแตกต่างกัน ปัจจัยวัฒนธรรมบางประการเป็นอุปสรรคต่อความเป็นอิสระในการแสดงออก คนแต่ละคนต่างมีมุมมองในการตัดสินคุณค่าเรื่องต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน ประสบการณ์ต่างกัน เหล่านี้อาจนำไปสู่การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การมีส่วนร่วม เป็นการเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางความคิด จิตใจ อารมณ์ และทางกาย การมีส่วนร่วมมีความหมายมากกว่าการเป็นส่วนหนึ่ง การมีส่วนร่วมมีความหมายทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ การมีส่วนร่วมครอบคลุมทั้งมิติด้านความสามารถ เวลา และโอกาสที่จะมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นการกระทำ จึงมีทั้งผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำหรือผู้รับ และสาธารณชน ผู้เป็นบริบทของการกระทำ การมีส่วนร่วมเป็นปรากฏการณ์ที่มีความหมายหลากหลาย เป็นความพยายามร่วมกันในสหกรณ์เพื่อแก้ปัญหาและบรรลุความต้องการของตนเอง สหกรณ์ โดยเริ่มจากการรับรู้ร่วมกัน คิดร่วมกัน และกระทำร่วมกันในโครงการอย่างต่อเนื่อง

สถานที่เกิดเหตุที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นทั้งทางแพ่งและทางอาญาแล้วผู้กระทำความผิดมักทิ้งร่องรอยหรือพยานหลักฐานไว้ในสถานที่เกิดเหตุซึ่งจะทำให้ผู้ไปตรวจสถานที่เกิดเหตุสามารถเก็บร่องรอยหรือพยานหลักฐานและอ่านสภาพของสถานที่เกิดเหตุได้ว่าใครเป็นผู้กระทำผิด กระทำอย่างไร ด้วยวิธีการใด เมื่อเวลาใด และประสงค์ต่ออะไร (จิรศักดิ์ เจียมเจตจรูญ, 2550) สถานที่เกิดเหตุจึงเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการสืบสวนสอบสวนเพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่จะนำไปพิสูจน์ว่ามีเหตุเกิดขึ้นจริงและใครเป็นผู้กระทำ นอกจากสถานที่เกิดเหตุซึ่งเป็นบริเวณที่ผู้กระทำผิดได้ลงมือกระทำและบริเวณอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น บริเวณที่ผู้กระทำผิดหลบหนีไปซ่อนตัว บริเวณที่พบวัตถุพยานต่าง ๆ ที่ใช้ในการกระทำความผิดซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นบริเวณที่มีความต่อเนื่องกับสถานที่เกิดเหตุและมีความสำคัญเช่นกัน ในทางปฏิบัติอาจจะยากที่จะระบุลงไปได้ชัดว่าขอบเขตของสถานที่เกิดเหตุนั้นอยู่ตรงที่ใด (สมภพ เองสมบุญ, 2551)การเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุนั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุพยานที่คงสภาพเดิมไม่ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสภาพไปนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับหลายๆปัจจัยโดยเฉพาะบุคคลที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่โดยตรงอาจเป็นผู้ที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือเป็นผู้ซึ่งช่วยเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติงาน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ จึงมีความจำเป็นที่ต้องต้องมีความรู้ถึงการมีส่วนร่วมนั้น

การสืบสวนสอบสวนคดีอาญาที่มีสถานที่เกิดเหตุเป็นที่ยอมรับกันว่า ความสำเร็จในการสืบสวนสอบสวนขึ้นอยู่กับความละเอียดรอบครอบของเจ้าหน้าที่ที่ตรวจสถานที่เกิดเหตุในขณะนั้น และการตรวจสถานที่เกิดเหตุ คือ หัวใจของการสืบสวนสอบสวน รวมถึงการป้องกันหรือการรักษาสถานที่เกิดเหตุ (Crime Scene Protection) ก็คือการที่เจ้าหน้าที่ชุดแรกที่ไปถึงสถานที่เกิดเหตุรวมถึงเจ้าหน้าที่ที่ไปสมทบภายหลังระวังป้องกันข้อเท็จจริงและหลักฐานในที่เกิดเหตุมิให้ได้รับความเสียหายหรือถูกทำลายจากการกระทำของคนสัตว์หรือธรรมชาติได้การรักษาสถานที่เกิดเหตุ หมายถึงการรักษาให้สภาพที่เกิดเหตุอยู่ในสภาวะเดียวกับที่พบ

ครั้งแรกไว้ระยะหนึ่งในขณะเดียวกันต้องป้องกันไม่ให้เอกสารหรือหลักฐานสูญหาย การรักษาสถานที่เกิดเหตุ จะส่งผลต่อการเก็บรวบรวมและรักษาพยานวัตถุเพราะขั้นตอนดังกล่าวจะช่วยให้พยานวัตถุไม่ถูกทำลายหรือเสียหาย จนกว่าจะได้มีการบันทึกและเก็บรวบรวมอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการการรักษาสถานที่เกิดเหตุจะเริ่มขึ้นตั้งแต่เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดแรกเดินทางมาถึงสถานที่เกิดเหตุสิ้นสุดเมื่อได้ทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเสร็จสิ้นและออกจากสถานที่เกิดเหตุไปโดยปราศจากข้อสงสัย (Schiro, 2009) หากพิจารณาจะพบว่าสาเหตุหลักที่ทำให้วัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุเกิดความเสียหายคือการกระทำของบุคคลซึ่งจะเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ก็ตามและการกระทำของธรรมชาติ เช่น ความร้อนจากแสงแดด ฝนตก ลมพายุพัด ความชื้นในอากาศ เป็นต้น

การป้องกันรักษาสถานที่เกิดเหตุจึงเป็นการดำเนินการเพื่อไม่ให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่ให้บุคคลเข้าไปภายในสถานที่เกิดเหตุ หรือปิดกั้น จำกัดเส้นทางเข้าออกจนกว่าจะมี การดำเนินการบันทึกรายละเอียดและเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว เพื่อป้องกันวัตถุพยานถูกทำลายหากทำให้ปนเปื้อนและเพิ่มเติมวัตถุพยานภายในสถานที่เกิดเหตุไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตามกล่าวได้ว่าการป้องกันรักษาสถานที่เกิดเหตุ เป็นกระบวนการเริ่มต้นในการป้องกันไม่ให้พยานหลักฐานต่างๆ เสียหายหรือสูญหายหรือชะลอการเสื่อมค่าของวัตถุพยานนั้นๆก็อาจจะต้องเกิดความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่หรือบุคคลอื่นที่อยู่ในบริเวณหรือสถานที่เกิดเหตุ นั้น เพื่อนำไปสู่การคลี่คลายคดี ยิ่งเจ้าหน้าที่ไปถึงสถานที่เกิดเหตุได้เร็วเท่าไรและเข้าใจในการปฏิบัติงานมากเท่าไรก็จะยิ่งเป็นการป้องกันความเสียหายของพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้มากเท่านั้น โดยพยานหลักฐานจะเป็นที่ยอมรับในชั้นศาลได้จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายพื้นฐาน 4 ประการ การหลีกเลี่ยงหรือปฏิบัติเบี่ยงเบนไปจากกฎหมายพื้นฐาน 4 ประการนี้จะบ่อนทำลายให้นายสามารถโต้แย้งในชั้นศาล ทำให้คุณค่าของพยานหลักฐานนั้นสูญหายไป (Hobson, 1991) กฎเกณฑ์พื้นฐาน 4 ประการ มีดังนี้

กฎข้อที่ 1 การป้องกันรักษาสถานที่เกิดเหตุ เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจคนแรก (เจ้าหน้าที่ดับเพลิงหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่) ไปถึงสถานที่เกิดเหตุจนกระทั่งเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญ (แพทย์เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน) ทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเสร็จสิ้น

กฎข้อที่ 2 เก็บพยานหลักฐานถูกต้องตามกฎหมาย หมายถึง บุคคลที่ทำกรเก็บพยานหลักฐานนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายให้อำนาจไว้ในการเข้าและเก็บพยานวัตถุ ต่าง ๆ ในสถานที่เกิดเหตุได้ ตัวอย่างเช่น เป็นพนักงานสอบสวน เป็นเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน หรือเจ้าหน้าที่วิทยาการตำรวจ เป็นต้น

กฎข้อที่ 3 กระทำการค้นหาพยานหลักฐานอย่างเหมาะสม ผู้ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุจะต้องไม่มองข้ามหรือละเลยพยานวัตถุทุกชิ้น ถ้าสงสัยว่าสิ่งนั้นจะเป็นพยานวัตถุหรือไม่ ให้ทำการเก็บไว้ก่อน พร้อมทั้งระบุรายละเอียดของพยานวัตถุ ตำแหน่งที่พบและบรรจุหีบห่อรักษาไว้อย่างเหมาะสม

กฎข้อที่ 4 มีลูกโซ่การครอบครองพยานหลักฐานโดยตลอด หมายถึงว่าพยานหลักฐานนั้นจะต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองดูแลของบุคคลและหน่วยงาน ตั้งแต่เริ่มเก็บจนกระทั่งแสดงในชั้นศาลโดยไม่ขาดช่วงของการครอบครองเลย ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงการครอบครอง เช่น การส่งของกลางไปตรวจพิสูจน์ยังห้องปฏิบัติการจะต้องมีหลักฐานแสดงการรับส่งของกลางนั้นโดย

จากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุและกฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานจะพบว่าพยานหลักฐานนั้นเป็นเรื่องของวิธีการค้นหาความจริง ที่มีระเบียบแบบแผนหรือมีกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยอาศัยเหตุผลหรือการวิเคราะห์อย่างมีหลักเกณฑ์และสามารถพิสูจน์ความจริงได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ และในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมได้ให้ความสำคัญต่อพยานวัตถุหรือวัตถุพยานมากขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อุปกรณ์เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์มีขีดความสามารถในการตรวจพิสูจน์หลักฐานสูง และพยานวัตถุยังเป็นสิ่งที่มีความเป็นรูปธรรมสามารถพิสูจน์

ให้เห็นได้และอาจมีบุคคลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุเข้ามาเกี่ยวข้องจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้และความเข้าใจรวมถึงอาจจะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้ด้วย

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐาน จะพบว่ากฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานซึ่งได้แก่พนักงานสอบสวนและศาลที่จะต้องพิสูจน์ค้นหาความจริงด้วยพยานหลักฐาน รวมทั้งการแสวงหารวบรวมพยานหลักฐานและการนำสืบพยานหลักฐานโดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะฉะนั้น การค้นหาความจริงเพื่อให้ได้พยานหลักฐานพนักงานสอบสวนต้องอาศัยเทคนิควิทยาการในการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยเริ่มตั้งแต่การตรวจสถานที่เกิดเหตุ เนื่องจากสถานที่เกิดเหตุเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินการทั้งหลายที่จะทำให้ได้พยานหลักฐานที่จะนำมาพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

จากการศึกษาแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนได้นำเอาความรู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์มาใช้เป็นกระบวนการในการสืบสวนสอบสวนการดำเนินคดีทางกฎหมายเพื่อช่วยให้กระบวนการยุติธรรมค้นหาความจริงในการพิสูจน์หลักฐานและนำไปสู่ผู้กระทำผิดมาลงโทษทางอาญา ซึ่งประกอบไปด้วยแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม แนวคิดในการเก็บวัตถุพยาน ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในด้านเป้าหมายและกระบวนการ โดยทำการศึกษาวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานทางด้านการศึกษาการเก็บวัตถุพยานในการบริหารจัดการร่วมกันของภาคีเครือข่าย ซึ่งในปัจจุบัน พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ได้นำมาใช้เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญาเนื่องจากงานทางด้านนิติวิทยาศาสตร์นั้นจะเกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานในคดีไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานบุคคล รวมทั้งเป็นพยานในฐานะผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์ เมื่อพยานหลักฐานดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นของกลางในคดีแล้วจะต้องมีการตรวจพิสูจน์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในคดี เพราะหากไม่มีการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์แล้ว ข้อเท็จจริงบางส่วนอาจไม่เพียงพอที่ศาลจะนำมาพิพากษาลงโทษจำเลยได้ แต่หากมีพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในการพิสูจน์ก็จะทำให้เกิดข้อกระจ่างชัดยิ่งขึ้น ดังนั้นวิธีการ ขั้นตอน และบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายให้อำนาจที่จะกระทำได้ ซึ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมและจัดส่งพยานวัตถุจากสถานที่เกิดเหตุ จากร่างกายของผู้เสียหายหรือผู้ตาย ในบริเวณ หรือสถานที่เกิดเหตุ นั้น เป็นสิ่งสำคัญหากมีการรักษาสถานที่เกิดเหตุได้คงสภาพสมบูรณ์มากที่สุด มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิม หรือถูกทำลาย ไม่ว่าจะจากสภาพแวดล้อม กลุ่มคน หรือเหตุปัจจัยอื่นต้องเกิดขึ้นให้น้อยที่สุด และผู้ที่เข้าไปในสถานที่เกิดเหตุต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญหรืออาจจะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายให้อำนาจที่จะกระทำได้ และจะต้องไม่เป็นผู้ที่ไปทำลายสถานที่เกิดเหตุ หรือพยานหลักฐานนั้นเสียเอง ก็จะได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่สมบูรณ์ต่อการนำมาพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ได้เป็นอย่างดี การตรวจสถานที่เกิดเหตุและขั้นตอน หรือวิธีการเก็บวัตถุพยานมาตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์นั้นจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักวิชาการพื้นฐาน 4 ประการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเพื่อนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้น สืบสวนและสอบสวน และในชั้นพิจารณาคดีของศาล การเก็บพยานวัตถุจึงจำเป็นต้องกระทำให้ถูกต้องตามกฎหมายกำหนด

จึงกล่าวสรุปได้ว่า การเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุเพื่อนำมาตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์นั้น จะมีบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บวัตถุพยาน หรือการป้องกัน หรือรักษาวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโดยตรง เช่น พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน พนักงานอัยการ แพทย์หรือพยาบาล เป็นต้น อย่างไรก็ตามอาจมีบุคคลอื่นที่เป็นบุคคลที่มีได้มีกฎหมายให้อำนาจไว้ในการเก็บวัตถุพยานหรือเข้ามายุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุนี้ร่วมด้วย เช่น เจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทา

สาธารณภัย อาสาสมัคร เจ้าหน้าที่งานฝ่ายปกครอง รวมไปถึงประชาชน หรือญาติของผู้เสียหายนั้นด้วย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกส่วนและทุกฝ่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ รู้บริบท หรือบทบาทอำนาจหน้าที่ของตนเสียก่อนว่ามีขอบเขตอำนาจหน้าที่อย่างไรบ้าง หากแต่ไม่มีอำนาจหรือหน้าที่นั้นแล้วได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือเกิดจากการตั้งใจ หรือการปฏิบัติหน้าที่ อาจส่งผลต่อการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุเพื่อนำมาตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ ทั้งยังอาจส่งผลต่อผู้ที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งอาจทั้งร่องรอย หรือเป็นผู้ทำลายพยานหลักฐานนั้นเสียเอง ส่งผลให้เกิดความยากลำบากต่อการเก็บหรือนำวัตถุพยานหลักฐานนั้นมาตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ได้

รายการอ้างอิง

- จิรศักดิ์ เจียมเจตจรูญ, พันตำรวจโท. (2550). สถานที่เกิดเหตุและวัตถุพยานทางชีววิทยา. เอกสารทางวิชาการ สำหรับใช้ประกอบการปฏิบัติงาน กองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานนิติวิทยาศาสตร์ตำรวจ.
- พัชรา สีนลอยมา. (2560). การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมด้วยนิติวิทยาศาสตร์. เอกสารประกอบการบรรยาย โครงการฝึกอบรมหลักสูตร การบริหารงานยุติธรรมระดับสูงรุ่นที่ ๘ วิทยาลัยกิจการยุติธรรม สำนักกิจการยุติธรรม
- ณรงค์ กุลนิเทศ และคณะ. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดราชาธิวาสในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- สมภพ เองสมบุญ. (2551). การตรวจสถานที่เกิดเหตุเบื้องต้น. นครปฐม : โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- อรรถพล เข้มสุวรรณ และคณะ. (2552). นิติวิทยาศาสตร์ 1 เพื่อการสืบสวน สอบสวน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : เจ บี พี เซ็นเตอร์ จำกัด
- Hobson, Charles B. (1991). Fire Investigation a new concept. Illinois : Charles C. Tomas Publisher.
- Schiro, George. (2010). Protecting the Crime Scene. Retrieved May 18, 2018, from <http://www.crime-scene-investigator.net/evidence4.html>.